

20 aastat põllumajandusloomade registrit Eestis

Kiido Levin ja Kristi Võikar
PRIA registrite osakond

Registri asutamine

Mart Laari teise valitsuse (25. märts 1999 – 28. jaanuar 2002) eesmärkide hulka kuulus Euroopa Liiduga liitumiskõneluste lõpuleviimine, mida väljendati koalitsioonileppe peatükis „Eesti Euroopasse“ järgmises sõnastuses: „Valdav osa Euroopasse integreerimise protsessist on saanud siseriiklikuks tööks, nõudes nii valitsuselt kui ka parlamendilt tunduvalt suuremat tähelepanu ja tegutsemist kui seni. Selle saavutamiseks koalitsioon: tagab 1. jaanuariks 2003 Eesti tegeliku valmisoleku liitumiseks Euroopa Liiduga.“ Üheks liitumise eelduseks

ning valmisoleku elemendiks oli põllumajandusloomade registreerimise ja identifitseerimissüsteemi viimine vastavusse Euroopa Liidu nõuetega. Lisaks tekkis Vene kriisist räsitud põllumajandussektoril võimalus siseneda uutele turgudele – esialgu tegeleti piimapulbri ekspordiga. Põllumajandussektori liitumissete valmistusi juhtis toonane põllumajandusminister Ivari Padar, kes hakkas tegutsema eesmärgi nimel luua nii veterinaariavaldkonnas kui toetuste administreerimise valdkonna usaldusväärne süsteem, mis annaks ülevaate põllumajandusloomade paiknemisest Eestis. Põllumajandusloomade registrit reguleeriva seadus-

Foto 1. Registriga seotud töötajad 10.10.2001. Tagareas vasakult: Terje Aus ja Ahti Bleive. Eesreas vasakult: Kadri Majamees, Ivika Lukk, Indrek Purga, Andres Koitmäe, Eneli Reimets ja Natalia Massalõgin (A. Tamm)

andlusega tegelesid Tõuaretusinspektsiooni peadirektor Agu Kööp ja sama inspektsiooni peadirektori asetäitja Rein Tuherm. Õigusloome töö tulemusena võeti 6.06.2000. aastal vastu Vabariigi Valitsuse määrus nr 184 „Põllumajandusloomade registri asutamine”, mille § 1 lg 2 seadis Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Keskusele (PRIK) ülesandeks võtta riiklik põllumajandusloomade register kasutusele alates 1. oktoobrist 2000. aastast. Põllumajandusloomade registreerimise ja identifitseerimise süsteemi nõuetele vastavaks viimine (sh registri asutamine) võimaldas hakata ellu viima Euroopa Liiduga ühinemise eelprogrammi „SAPARD”, mis oli ajavahemikul 2000-2006 Kesk- ja Ida-Euroopa maade põllumajandusele ja maaelule antava erakorralise liitumiseelse abi programm. Programmiga toetati muuhulgas veise-, sea- ja lambalautade ehitamist ja renoveerimist.

Registri areng aastatel 2000 kuni kevad 2005

17.01.2001 võeti vastu Vabariigi Valitsuse määruse nr 184 „Põllumajandusloomade registri asutamine” muudatus, millega anti registri volitatud töötleja kohustused üle Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ametile (PRIA). Registri valmimise eest vastutas loomade registri büroo juhataja Terje Aus, keda abistas osakonnajuhataja Teet Eomäe. Terje Aus meenutab: „Loomapidajatele oli väga keeruline selgeks teha, et veiste märgistamine ja andmete esitamine registrisse on kohustuslik.” Registri esimene füüsiline asukoht oli Tartus aadressil F. R. Kreutzwaldi tn 1. Registriandmete aluseks võeti veiste puhul Jõudluskontrolli Keskuse (JKK) andmebaasis olnud jõudluskontrollialuste veiste andmed. Kitsede ja lammaste andmete kogumist alustati samaaegselt registri loomisega.

Tarkvaralise lahenduse loomist alustati 1999. aastal PRIKis ning töökeskkonnas võeti süsteem kasutusele 13. detsembril 2000. aastal. Registri tarkvara programmeerisid PRIA töötajad: Kaimor Kuusmets, kelle tööd jätkas Natalia Massalõgin. Pärast PRIA loomade registri tarkvara kasutusele võtmist sisestati andmed esialgu topelt – PRIA ja JKK andmebaasi. Topeltandmete sisestamine lõpetati seoses registri kolimisega Tartus, uueks asukohaks sai Narva mnt 3. PRIA peadirektori asetäitja Ahti Bleive meenutab: „Keeruline oli see, et vigu oli andmetes palju, andmed PRIA registri ja JKK jõudluskontrolli süsteemi vahel kuidagi ei klappinud. Alguses saatis PRIA loomapidajatele igal aastal paberil inventuurid ning parandatult tagasi saadetud paberite järgi tehti registriandmetes muudatusi. Oli palju stressi ning töökoormus oli tollel hetkel üsna suur.” Loomade registri esimesed peaspetsialistid olid Kadri Majamees ja Indrek Purga, kelle ülesandeks oli süsteemi sisulise arendamine ja klientide teenindamine.

Vanemspetsialistidena tegelesid andmesisestusega Ivika Lukk, Ene Soidla ja Heli Saarva. 2001. aastal menetleti esimene toetus põllumajandusloomade registrisse kantud andmete alusel, milleks oli „Piimalehma kasvatamise toetus”. Ivika Lukk meenutab: „Esimene loomatoetus ajas loomapidajad hulluks, sest kõik ISO koodid ja numbrid tuli käsitsi taotlustele kirjutada. Iga puuduv null tekitas vea ning lisaks tulid ISO koodide muutused, kus EST muutus EE-ks.” 2003. aasta määruse nr 184 muudatusega tehti kohustuseks kanda registrisse loomakasvatushooned ja -rajatised ning loomade pidamiseks piiritletud alad, kus igal veisel, lambal ja kitsel pidi registriandmetes kajastuma asukoha ehitise registreerimise number. Aastaks 2003 oli loomade registri tarkvaraga jõutud olukorda, kus ilma dokumentatsioonita ning vaid vajaduspõhisusest lähtuvalt arendatud tarkvara oli ennast ammendanud ja vajas põhjalikku suunamuutust. Otsustati alustada uue tarkvara loomist. Enne tarkvara programmeerimisega alustamist läbiti äriprotsesside analüüs (aluseks sai võtta kolme aastaga saadud kogemused) ning koostati dokumenteeritud tarkvara analüüs. Uue tarkvara loomiseks saadi abi PHARE programmist 535 000 € ning Eesti riik kaasfinantseeris 225 000 € ulatuses.

Foto 2. Tartu Narva mnt 3 kontor. Registriga seotud töötajad 8.04.2004. Tagareas vasakult: Olle Antson, Kerli Bender, Klarika Kuik ja Terje Anderson. Eesreas vasakult: Tairi Parol, Ivika Lukk, Natalia Massalõgin, Terje Aus, Kadri Salumets ja Liivika Pärj (A. Tamm)

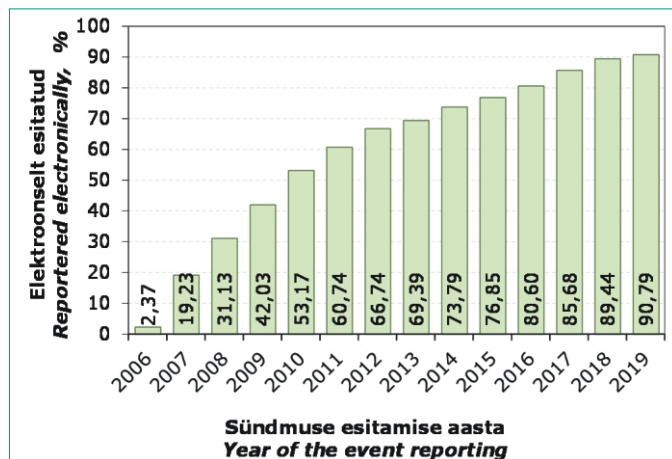
Muudatused põllumajandusloomade registris kevad 2005 kuni 2020

2005. aasta kevadest on põllumajandusloomade registri arengut suunanud peamiselt Kiido Levin ja Kristi Võikar. Esimese suurema sammuna võeti 10.06.2005 töökeskkonnas kasutusele AS Cell Network poolt arendatud uus põllumajandusloomade registri tarkvara (nimega LOOM). Sisendi andis peaspetsialist Liivika Pärj ning PRIA IT poolt toetas peamiselt hilisem väliskaubanduse ja infotehnoloogiaminister Kaimar Karu. Tegemist oli

õnnestunud tarkvaralahendusega, mis on aastal 2020 endiselt kasutusel. AS Cell Network projekti arendusmeeskonda kuulusid Asko Oja, Tarmo Vikat, Rivo Roo, Andrus Kütt, Taavi Vähk ja Jaan Raamets. 2006. aasta novembris avati esimesed põllumajandusloomade registri e-teenused, mille lõplikku võidukäiku on takistanud vaid asjaolu, et 2020. aastal on Eestis ikka veel kasutusel paberil veisepassid.

Esmakordselt alustati sigade arvu andmete kogumist registrisse 2005. aastal ning mesilasperede arvu kogumist 2010. aastal. Lisaks alustati 1.07.2009 hobuslaste andmete registrisse kandmist. Hobuslaste keskandmebaasi aluseks oli JKKst migreeritud Eesti Hobusekasvatajate Seltsi ja Eesti Sporthobusekasvatajate Seltsi peetud tõuraamatute andmed. 2014. aastal arendati lisaks hobuslaste põhiandmete haldamisele ka võimalus hallata PRIA tarkvarakeskkonnas tõuraamatute andmeid. Ivari Padar meenutab: „Jaan Kallas oli hobuslaste registri loomise aktiivne eestvedaja. Mina olin hobuslaste registri loomise ajal Ratsaliidu president ja tollal ei olnud hobumajandusel ülevaadet Eesti hobustest, pärast registri loomist hakkas see pilt tekkima.“

Registri andmekvaliteeti tõi olulise pöörde 2010. aastal rakendunud nõuetele vastavuse süsteem, kus Euroopa Liidu vahenditest makstavate põllumajandustoetuste maksmise üheks eelduseks sai registriandmete õigeaegne esitamine. Registriandmete kvaliteet paranes hilinenult andmete esitamise ja tagantjärei andmete muutmise vähene mis tulemusena.

Joonis 1. Elektroniselt esitatud sündmuste osakaal kõigist registrile esitatud sündmustest
Figure 1. Rate of electronically reported events

Olulisemate viimase aja arendustena liidestati põllumajandusloomade register 2019. aastal Euroopa Komisjoni poolt loodud tarkvaradega – BOVEX (võimaldab veiste andmete automaatset andmevahetust liikmesriikide keskandmebaaside vahel) ja TRACES (Euroopa Liidu kaubanduse kontrolli- ja ekspertsüsteem, mis võimaldab registril jälgida põllumajandusloomadele riiki sisene miseks ja väljumiseks väljastatud veterinaarsertifikaate).

Tabel 1. Põllumajandusloomade registri andmed seisuga 21.07.2020 (PRIA loomise kuupäevast 20 aastat hiljem)

Table 1. Farm animal register records as of 21.07.2020 (20 years after the date of establishment of ARIB)

Loomaliik/alamliik / Animal species/subspecies	Arv no.	Tegevuskohtade arv no. of holdings
Veis / cattle	261 620	2992
Piimaveis / dairy cattle	174 758	1527
Piimalehm / dairy cow	85 748	1167
Lihaveis / beef cattle	86 862	2132
Ammlehm / suckler cow	33 241	1695
Lammas / sheep	70 417	773
Kits / goat	4395	497
Siga / pig (30.06.2020)	306 191	107
Hobune / horse	10 994	1089
Mesilaspere / bee colony (1.05.2020)	39 864	4703

Foto 3. Tartu Sõbra tn 56 kontor. Registriga seotud töötajad 5.03.2020. Vasakult: Ülle Ahi, Merike Jürgen, Anne Kivits, Sigrit Susi, Kristi Võikar, Egne Kupri, Kristlin Kiudorv, Gerda Hermann, Kiido Levin ja Hele Kaul
(E. Kaul)